

14. szám. 1869. April 8.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 az „ATHENAEUM”
 IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatálnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
 (SZELŐTT HMICH GUSZTÁV-PÉLER)
 NYOMDÁBAN.

TARTALOM

Cikkek: „Mélyen a föld alatt.“ Beszély P. J.-tól. — „A hegyek és szirtok keletkezése történetéből.“ — „A holdokló harcok.“ (Runeberg után avédből.) (Költemény) Györy Vilmos-tól. — „A magyar királyné és magyar udvarhölgyei.“ „Még egyszer az Erdői lak Eperjes mellett.“ „Kiegyezés egy ember halála fölött 1578-ban.“ Közli: *Hatos Gusztáv.* „Salgóvár.“ *Kálniczky Gyula-tól.* — „Egy hét története.“

Vadnai Károlytól. — „Vegey közlemények.“ — „Irodalom.“ Zeneszet. — „Szerkesztői üzenetek.“ — „Ujdonságok.“
Képek. Anna köszön-aknába ereszkedik. („Mélyen a föld alatt“ c. beszélyiinkhoz.) — Jégne-asztal. — Lelenc-kütsük. — (A magyar királyné és magyar udvarhölgyei. — Salgó-vár. (Rajz. Kálniczky Gy.)

Irodalom és zeneszet.

— (Megjött „A természettudományos közlöny“) ez évi 4-ik füzeté Szabó József, Greguss Gyula és Vollg István cikkével és apróságokkal. Az egész évfolyam ára 5 frt.

— (A magy. történ. társulat „Szászadok“) című folyóirata ezidei évfolyamának 3-dik füzeté is most jelent

— („Be van az én szőlőm ujjja kötve“), a fiatalabb zenekedvelők számára zongorára átirat és kevésbé nehéz változatok, Egy Jánostól. Kiadta Táborcsy és Parsch; ára 50 krajcár.

meg, következő tartalommal: „Péter magyar király III. Urseolus Otto velencei doge fia volt“, Podhradskytól; „A bujdosók támadása, 1672-ben“, Pauler Gyulától; könyvismeretéseket, bírálatok, tárcá.

— („Sopronmegyei követelválasztási induló“), zongorára szerző Munczi Lajos, kiadta Táborcsy és Parsch. Ara 50 krajcár.

Szerkesztői üzenetek.

— **Pesten:** H. G.-nak. A vér-bírságra vonatkozó érdekes okiratot kiadtuk és szívesen veszünk hasonlókat jövőben is.
— **Sz—t—h-nak.** Az irat-csomog csonkán, az első 16 lap hiával érkezett hozzánk, mely helyett hátulra mellékelve egész csomag beiratlan tiszta papírt kaptunk, melynek bérmentelen súlyáért bírságot fizettünk. Kérjük a hiányzó kézi atót utánpótolni.

— **Kolozsvárt:** B. I.-nek. A „Heti Posta“ közlendői közé soroztuk be.

— **Aszódra:** N. I.-nek. Az a felszólalás inkább van helyén testvér-lapunkban, a „Heti Postában“, s azért annak legközelebbi számában fog megjelenni.

— **Pápára:** R. M.-nak. A cikkek hasznát vesszük, bár utalhatnók ünt némely tüzetes és újabb forrásra is. A mellékelt rajz igen tökéletes s így azt mellőzzük. A versek nem fognak megjelenni.

— „Az ibolyához“; nem adjuk ki.

— **Pesten:** „Egy kis lány romantikus kalandja“, — nem nektünk való.

— **Pesten:** K. S.-nak. A küldött apróságok lapjainkban már nagy részt megjelentek.

— **Kolozsvárt:** P. D.-nak. Az utánpótlást köszönettel megkaptuk. Azt a régibb képet közelebb küldjük.

Ujdonságok.

* (Id. Emich Gusztáv,) kinek nevét mint nyomdász és kiadóét hazaszerte minden hirdap- és könyv olvasó ismeri, hosszú évek során át tartott betegeskedés után e hó 3-dikán reggel elhunyt. Családjá vesztésében őszinte részvételt osztzik a magyar irodalom legkitünőbb munkásainak nagy tömege, kik az elhunytal baráti vagy üzleti összeköttetésben voltak, s osztozik a nagy olvasó közönség is, mely Emichben a hazai ipar legdiszesebb ágának, a könyv-kiadás és nyomdászatnak azon képviselőjét ösmerte, ki a legnagyobb hazai viszonyok közt is oly tekintélyes, szilárdhiteles és közművelődésünkre annyira befolyásos polora birta üzletét emelni, miként nemcsak hazánkban, hanem a szomszéd osztrák tartományok egyetlen hasonló vállalkozói sem mérkőzhettek vele. A nyomdászati ipar terén tanusított érdemei elismerésül Emich a párisi világtárlaton érdmet, mintegy tizenégy európai uralkodótól rendjelet, a magyar királytól pedig magyar nemességet kapott. Lapjaink: a „Hazánk s a külföld“ és a „Heti Posta“, valamint a „Honvédelvény“ létrejötté szintén az ő vállalkozási szellemének és irodalmunk érdekében kockáztatni is merő áldozatkészségének köszönhető. Emich

arcképét, életiratát és mult évi októbertől az „Athenaeum“ tulajdonába átment nagyszerű kiadó-nyomdai üzlete ismertetését már régen óhajtottuk adni e lapban, s hogy életében nem tettük ezt, oka az elhunytak e tekintetbeni szerénysége volt. Közelebb azonban a közönség óhajtasának vélünk eleget tenni ezek közrebecsátásával.

* (Érseki székfoglalás az akadémiában.) Haynald-érsek apr. 17-én tartja székfoglalóját a magyar akadémia ünnepélyes ülésén. A székfoglaló tárgyát egy nagyobb munkának egy részlete képezi. Az érsek ugyanis a bibliai növények kritikai leírását szándékozik kiadni. E rajzok körülbelül 150 táblán lesznek, s nagyobb részök készen van. A kömetszet gyönyörű, és a táblák beosztása a legszigorubb tudományos követelményeknek megfelelő, s még a laikusra nézve is igen érdekes. A munka páratlan az egész continens botanikus irodalmában.

* (A Pesten építendő müegyetem számára) most koresnek alkalmas telket. A város a sóhivatal és mellette levő dohány-raktár helyét ajánlja e célra mivel ha a müegyetem a főváros méltósága s a kor igényeihez képest szándékolatik létrehozni,

Ötödik évi folyam.

14. szám.

Pest, 1869. Ápril 8-án.

Mélyen a föld alatt.

— Beszély. —

I. *Egy mentő és egy rédangya!*

A tizenkilencedik század kezdetén, Angolország
nak egyik mosolygó vidékén kőszén-bánya nyílt meg. A környék tekintete a z o n n a l megváltozott. Füst-fellegek gomolyogtak a léghen s eláraszták azt, mint valami nagy piszkos kondó; a virágok illatát ezek légontó szaga váltotta fel, a vízhang csak a gépek, láncok és vasak csörgését adta vissza; az utak vad

voltak az uralkodó elemek; az itt levő egyének minden más emberektől különböztek. A parasz-
tok félve tekintettek a bányászokra s el-
lenszenvtől elfogulva e g y m á s után hagyták öda az ősi földet. — A földmivelo-
k némelyike csupa kíváncsiságból is leszállott az aknába, melyen a bányaürbe bocsátkoztak, s bár nem is volt bátorságuk o mélységbe letekinteni, mégis szerették volna tudni, hogy tulaj-

Anna a kőszénbányába ereszkedik. (Beszélyünkhöz.)

tekinteti és ijesztő rondaságu emberekkel tel-
tek meg; phantastikus öltözet, ismeretlen nyelv

donképen mi történik oda lenn; midőn pedig meg-
tudták, hogy mennyi veszélynek vannak ez o-

berek kiteve s mennyit küzdenek a föld, viz, levegő és tűz ellen, hajuk égre meredezett.

A bányász azon pillanattól fogva, melyben a kosárba ül, mely őt a föld gyomrába viszi le, folytonosan életveszélyben forog. Lemenet-közben a kosár összeütkezésétől kell félnie, mely mint ellensúly azon kosárra van alkalmazva, melyben ő leszáll. Lábbal szótták ugyan visszarugni; ha azonban a lökés által a lemenő elveszti egyensúlyát s hogy magát fentartsa, az akna falait keresi kezeivel, azok után kapkod, akkor a léghajó környöskörül forog s a vigyázatlan lezuhan a mélységbe. Élete még akkor sincs egész biztonságban, ha e veszélyt kikerülte: a kötél szakad, a kosár törik. S azonfelül ez aknák nem a legjobb karban tartvák; egy kis kő kiszakadhat, s esése által mindig kiolthat egy emberéletet.

Magában a bányában ismét más veszélyek mérülnek fel: a boltzat beomlása, egy-egy köszételep lezuhanása, a fojtó légnemek és vízár minden oldalról veszélyeztetik e szerencsétlen munkások életét. A lég- és világozságtól megfosztva, lábukkal sárban, testükkel meggörbödve az alacsony boltívek alatt, hol egyenesen állani lehetetlen, oly helyzetben dolgoznak folyton, mely csak nagy bűnösök büntetésére volna alkalmas.

Hihetjük-e ezt? Mindazok közül, kik a bányászoknak jutott szomorú osztályrészt ismerték, csak egyetlen személy volt, ki velök osztá részvétét: egy tizennégy éves leányka, kinek egy szeretett atyja volt, s a kit ő kimondhatlanul látott szenvedni, s kinek enyhületet akart szerezni.

Ivard John azelőtt meglehetősen körülmények között élt. Egy tözsér családrdsága, igazságtalan per, rövid időn mindenét elrabolták, mit e világon birt. Két leányával, Jenny és Annával visszavonultan élt falun. Mig dolgoznia lehetett, szegénységét nemes odaengedéssel tűrte; nemskára azonban egy nehéz betegség betegágyhoz láncolá, s így nemcsak gyermekei a mindennapi kenyeret, hanem ő is nélkülözötte a gyógyszereket. Jenny az istenhez fohászkozott, könyeket hullatott és dolgozott fáradhatlanul, ha munkát talált, s atyját mindazon ápolásban részesíté, mely töle kitélt; hanem birt azon erélylyel, mely a balsorssal tud küzdeni, és megtanít azon győzedelmeskedni. Anna, ifjabb nővére, egészen más jellemű volt. Vannak lények, mondják, kik gyermekséget nem ismernek s kinkél az értelem és érzés életük első napjaiban majdnem tökéletesen kifejlődött. Anna e különös teremtmények sorába tartozott. A gondolkodás szívét megérlelte. Azon korban, melyben

az ember a szülői szeretetet fel sem bírja fogni, ő szívében a legbensőbb hálakötelesség érzetét táplálta.

A köszénbánya megnyílása óta a környéken egész sereg piszkos kunyhó emelkedett, melyek a bányászok és családjuknak lakhelyül szolgáltak. A nyomor e barlangjaiban sokszor jajveszékést és verekedést lehet hallani. E barlangok látszólag vad lakói azonban még sem voltak minden emberi érzésből kivetkőzve, és a környék szegényei jótékonyágukat mihamar észrevették. Anna megtudta, hogy a bányában gyermekeket is alkalmaznak. E pillanattól fogva határozata kész volt. A munkások hazatérésének órája előtt kiállott az utcára, melyet a két kunyhósor képezett. Mig végigsompolygott, minden nyitott ajtóba és ablakba betekintett, nem pillanthatna-e meg egy arcot, mely bizalmat öntene lelkébe. Végre egy lak előtt állott meg, hol egy nő az estebéd elkészítésével foglalkozott. Mig Anna valami ürügyet keresett, hogy beszédbe ereszkehdhssék, a falu végéről egy 7--8 éves, sötét, beteges kinézésű gyermek jött elő. Mintha a fáradtság egészen erőt vett volna rajta, alig tipegett. Midőn csekély távolságban volt, össze látszott magát szedni s futni kezdett. Látszott azonban, hogy e sietséget nem sokáig fogja győzni, elesett s fejét egy kövön bezúzta. Arcát rögtön vér borította el. Anna segítségére sietett. A sebesült gyermek nem jajgatott, hanem csak megrettenve kiáltott fel. E hangra a háziasszony kinézett az ablakon, s midőn gyermekét megismerte, hozzá futott. Először is a gyermek mellett térdelőt tartván a szerencsétlenség okozójának, heves szidalmak között nagyot taszitott rajta, mielőtt ez védheté magát. A kis fiu azonban rögtön elbeszélte anyjának, hogy történt az egész baleset, mire a felizgatott anya ily szavakkal fordult Annához:

— Szivemből sajnálom, édes leánykám, hogy megütöttelek. Jer hozzánk, igen jó vacsorát készítek számodra, csak a történeteket feledd el.

S megfogván kezénél, lakába vitte s mitsem akart hallani, mig az estebédet fiának fel nem tállalta.

A lak bensejében nem hiányzott a rend és tisztaság s amellet arra mutatott, hogy jómodú emberek lakják.

Anna leült s részt vett a fiu elég gazdag estebédjében, ki oly mohósággal evett, hogy őt bámulásra ragadta. E benyomást az anya nem igyekezett lerontani, hanem mintogy mentogtva így szólott:

— Az én fiamnak igen jó étvágya van, hanem

tizenkét óra óta nem is evett egy darabka kenyér és kevés tejes kávéval egyebet, mert ő dolgozik a bányában, s munkája nem engedi, hogy hamarabb hagyja el a bányát, mint épen most.

— Ő dolgozik a bányában, s nehéz munkát?

— A munka nem annyira nehéz, mint unalmas. Tizenkét óra hosszat egy kis, kandalló nagyságu hézagban ülni, egy ajtó kötélét kézben tartani s mindannyiszor kinyitni, valahányszor a szénhordó kocsi jön. Nem szól az emberhez senki, egyedül kell ülnie egész nap a legmélyebb sötétségben s ez bizony nem a legmulatságosabb.

— És nem végezhetne ő kevésbbé kinzó munkát a bányában?

— Az ő korában minőt? Csak a köszénhordás vagy kocsitolásra lehetne alkalmazni, ez pedig még rosszabb; mert ennél sokszor négykézláb kell a néha alig két láb magas folyosókon mászni; a kötél és lánccsal, melylyel az ember védve van, feldörzsölik a testet, hogy a vér is kiesordul...

— Mig én — vág közbe Jack, — semmi mástól nem félek, mint a felvigyázó botjától, ha történetesen alva talál, vagy egy pár kalapácsütéstől, ha a kocsit az ajtónál hagyom várakozni. És ez, a mellett a mit mások kiállanak, annyi mint semmi, mert azokat csákánynyal ütik, nagy darab szenet vetnek fejükre, vagy hüvelyk-vastagságu fonott bottal verik. Nekem vannak barátaim egy szemmel, hasadt koponyával és bezuzott bordákkal...

Anna nem tudta könyeit feltartóztatni.

— Bizony ugy gyermekem, — mondá az anya az elérzékenyült leányhoz, — élnünk kell, s fiam bár oly kicsiny is, tíz pence-t keres naponta.

— Tíz pence! Ah, ez több volna, mint a menynyire nekem szükségem van. Mondja meg csak nekem, valóban igaz az, hogy a bányában nőket, sőt kis leányokat is alkalmaznak?

— Igen, édes gyermekem, és e szerencsétlen teremtmények épen a legkinzóbb munkákat végzik.

— Ah, jó asszony, nem tudna nekem is munkát szerezni a bányában, bár csak fél annyi díjaz lenne, mint mennyit másoknak adnak?

E szavaknál egy fiatal munkás lépett a szobába, kihez a háziasszony szóla:

— Jó estét Francis!

A fiatal leánykára meglepetve tekintett s a nélkül, hogy észrevétnék, feszült figyelemmel kísérte a társalgást.

Lucy — így nevezték a háziasszonyt — a

gyermeteg leányka különös ötlete és ajánlata nem kevésbé lepte meg.

— Te, — dolgozni, — egy köszénbányában! — mondá egész meglepetéssel; — te nem gondoltad meg, mit akarsz. Neked kisasszony kinézésed van.

— Nekem pénzt kell szereznem s a veszélyekre tekintenem nem szabad. Ah, ha ön tudná, mennyit szenved az én szegény atyám! Egy pár silling elegendő volna, hogy megvegyük, a mit az orvos, kit csak egyszer hívhatott magához, előirt.

Mig így beszélt, kis kezét összekulcsolva, arccán záporként perogtek le a gyermeki fájdalomnak könyei.

— Szegény gyermek! mondá Lucy, — a mit te kívánsz, az nem tőlem függ. Minden, a mit tehetek, annyiból áll, hogy egy pár szót szóluatok melletted. Jer el holnap este ismét, férjem addig kérelmedet előterjeszti az igazgatóságnál s akkor a feleletet tudathatom majd veled.

Anna a biztató ígéretet forrón megköszönve, a kis hajlékot, egy nagy csokorral, melyet Lucy a kertben kötött számára, elhagyta.

A fiatal munkás, ki ez ideig kissé távol állt tőle, most közelebb lépett, megfogta kezét s a legbensőbb érzékkelmondá:

— Csak bátorság, kedves gyermek, bátorság; a gondviselés örködni fog fölötted.

Anna utközben valami ürügyet keresett, melylyel egész napi távollétét igazolja. Midőn hazaérve kérdezte őt beteg atyja, hol és merre járt, elpirulva felelé, hogy egy kertésznénél, ki neki munkát ígért, miben a beteg megnyugodni látszott.

Más nap este a bányász lakára sietett, hol kivánalmának teljesülését legnagyobb örömmel hallá. A jó Lucy előlegezett neki annyi pénzt, melyért a kosarat, melyben a köszenet kellend hordania, megszerezhető.

Reggel nehéz szívvel vett bucsut az alvó atyától s könyök között ölelé át Jennyt.

Lucynál már várakoztak reá. Mihelyt megjelent, azonnal utnak indultak vele s nemsokára az aknánál voltak, mely a köszénbányába vezetett.

II.

A bányában.

Anna szédelt, midőn a kosárba ült s a mélységbe pillantott, melybe neki be kell hatolnia. E pillanatig elfojtá érzelmeit, e pillanat azonban felkiáltást erőszakolt ajkaira:

— Fogjatok meg, mert kiesem!

— Bátorság! mondá ekkor egy hang, melyet ő fölismert.

Megfordulva Francist, a munkást látta, ki ismételve mondá:

— Bátorság! Az isten védelmez és megőriz téged!

Ezen felül Tom erős s izmos keze is megfogta s felemelte. Szédelegve szorítá Anna a kötelet, melyen az oly kis kosár függött, hogy pici két lábának is alig volt benne helye. Minél mélyebbre süllyedt a föld gyomra felé, aggodalma és szorongása annál magasabb fokra hágott. A láthatárt mindig szűkebb körre látta szorítkozni, a napot és fényt mindinkább eltűnni; a lég nyomasztóbb és melegebb lett. Egy pillanatig zugó morajt hallott, mintha vad hegyi patakok rohannának fellette. Szíve szorult s alig volt öntudatánál; ugy tetszett neki, mintha az Alpesek egész súlyukkal ránehezédnek és minden pillanatban azt hitte, hogy most már rohanva zuhan a feneketlen mélységbe. Végére egy új nemű zörejt tette figyelmessé: a mélységből emberi hangok emelkedtek, melyek pillanatról pillanatra mindinkább szaporodtak és An-

na, — ki önkivüliségéből ismét magához tért, — azt kezdé sejdíteni, hogy veszélyes utazásának végére ért és célnál van. S valóban nem-sokára egy széles deszkára ért, mely a moesáros vízzel telt aknán át híd gyanánt volt alkalmazva. A szerencsétlen gyermek alig mert moccani. Reszketve, nagy ügygyel-bajjal kapaszkodott egy kiálló sziklához, mely leereszkedésében segítségére volt. Idegenszerű tárgyak nagy zörejjel vonultak el előtte, jöttek mentek a folyosók s menektek tömkelegéből, sötét és nedves üregekből. A téres üregekben lármá és ének vegyülete hangzott, megszakítva olykor menydörgésszerű ütésektől, mi reá igen kellemetlen benyomást gyakorolt. Az itt-ott feleszálló lámpák vöröses világánál kivethette végre, hogy az élő tömeg férfiak, nők és gyermekekből áll, kik egy-egy kő-

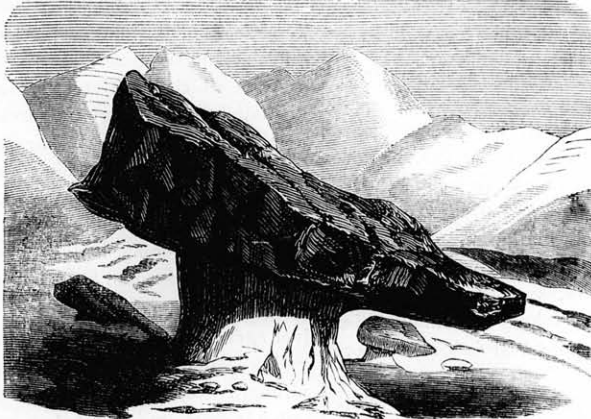
szenes zsák terhe alatt mindannyian meggörnyedve járnak; látott még macskákat és kutyákat is.

Végre megjelent Lucy férje egy zsákkal.

— Vedd ezt a válladra — mondá — és kövess emgem; én el foglak vezetni a helyre, hol dolgozni fogsz.

(Folyt. köv.)

P. J.

Jégne-asztal.

A hegyek és szirtek keletkezése történetéből.

(A jégnek (Gletscherek) és lelecs szirtek.)

Szabó Ignác tanártól „Természettani földrajz” címen közelebb egy nagybecsű nagyobb munka első kötete jelent meg Heckenast Gusztáv kiadásában, melyből az alábbiakat közöljük, meglevén róla győződve, hogy azon könyvnek, ilymódon ismertetése után útát nyitunk közönségünk azon olvasói körébe, kik a földünkön előforduló ezorfele természettani tünemények megfejtésével megismerkedni óhajtanak.

Havas vidékeken, ugymond Szabó tanár, a hó sajátoszerű szállkás, kristályos alakban, tűs-hajszál-jégecsekben jelenik meg. A hóréteg felülete nyár derekán a déli nap hevétől olvadni kezd,

az olvadék a bérceken aláfut, a hótömegbe hatol, s éjente azzal együtt kemény jéggé fagy össze. Innét van, hogy azon ormokat, melyekről a szél a havat le nem söpri, síma kristályos jégkéreg borítja, melyek mint megannyi égbemereszkedő jégcsucok csillognak elé a távolból.

Ugyanez történik a hómezőkkel is; az olvadék-víz t. i. belsejükbe szivárog, s a vízjárta hó-pelyheket az éj hidege kásás tömeggé, jégmorzsalékká fagyasztja össze, mely a havasokon „firn” néven ismeretes. E fagyás által a hómező egészen összetöppörödik, úgy hogy pl. 40—50'-nyi vastag hóréteg 5—8'-nyira süllyed össze. A jég-

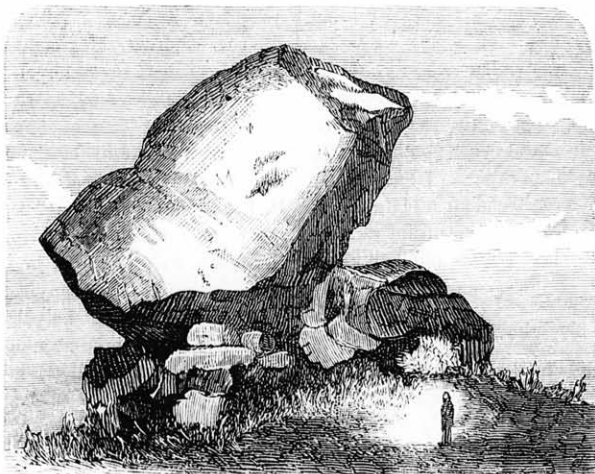
morzsálék apróbb szemecsei cleinte csekély egybefüggéssel birnak, de utóbb ismételt olvadások s újabb befagyások következtében mind durvább szemecskékké, összetartóbb jégdarabokká növekszenek, míg végre egybetömegesedve ama hatalmas jégmezőknök adnak létet, melyek jégne vagy jeges (Gletscher) nevezet alatt a havasokon és a sarkvidékeken oly jelentékeny szerepet játszanak.

A jégnek alkata ezek szerint durva szemésés, darabos, gümös; belsejében apróbb türegek, hólyagok vannak, sőt hosszabb erek is futnak végig, melyek az olvadék-víznek csatornákul szolgálnak. E víz a hidegebb idők beálltával megfagy, s a jégneben szilárd, kékes, átlátszó jégzalagokat képez. — A későbbi jégne-képződmények rétegenként települnek egymásra; eme rétegek közt az összefüggés lazább, minnek oka főleg az, hogy a korábbi jégtelepek fölületét a szelek por- és homokkal hintik be, s e homokréteg az időnkint keletkezett jégne-rétegeket elválasztja egymástól.

A tömeges jégnek színe többnyire tejfehér, a hasadozottaké zöldes; — egyébként a jégnek színét a fölületökre rakodott homok, sziklaporladék s más egyébek sok helyütt beszennyezik. A kiemelkedő vastagabb jégdarabok s jégcsúcsok színe azurkékbe játszik; ezért úgy tűnnek föl, mintha rögzalkristályokból összezsoportosult óriási oszlopok volnának, és a távolból gyönyörű szemléletet nyújtanak.

Terjedelmökre nézve a jégnek igen különböznek egymástól. A helyi körülményeken kívül ugyanis főleg az éghajlati viszonyok azok, melyektől a jégnek keletkezése és nagysága függ. Ezért hűs, nedves légü vidékek, minők pl. tengerpartok és szigetok, hol a légköri lecsapódások (esőzés, havazás) gyakoriak s jelentékenyek, valamint a rendkívül havas évek is — ha egyébként a többi körülmények nem hiányoznak — úgy a jégnek

képződésére, mint azok növelésére legkedvezőbbek. Oly helyeken, hol beláthatlan hőmézők nyulnak el, ezek rendszerint hatalmas kiterjedésű jégnekkel vannak kapcsolatban, melyekhez — mint megannyi fagyott vizerek és patakok a föfolyamhoz, — kisebb jégne-ágak csatlakoznak. — A jégnek fejedelme, ama mérhetlen grönlandi jég-sík, melyet fölfedezője, Kent Kane, Humboldt-jégne nek nevezett el, az éjsz. szél. 80° alatt, hol a Baffin-öbölbe ereszkedik, 12 mfnyi szélességgel bir, s ha hosszát ehhez arányosítjuk, úgy azt legalább 50—60 mfnyinek vehetni föl. — Az Alpokban szintén nagyszerű jégnek található; nevezetesc: a bois-i jégne (Glacier de Bois) a Mont-Blanc-on, hossza 5 mf, közel 1 mf. széles és helyenkint 800' vastag. Az Aare-jégne 24,000' hosszu, eleje 2,300, vége 1,200' széles, s

Lelenc-kötuskó.

ha több mint egy mfnyi hőmézejét is hozzávesszük, egész hossza a 2 mflet haladja. — Legnagyobb vastagságát Agassiz 1000—1300'-nyira teszi. Fővonala mintegy 20 kisebb jégne ágazik, melyek aztán egy óriási jégmezővé egyesülnek. — A Himalayában is roppant kiterjedésű jégnek vannak, de ezek mérviszonyai még nem igen ismeretesek. Nyári hőségben a jégne fölülete olvadásnak indul; vizgálatok nyomán a leolvadást, a legmelegebb napokban átlag 1—2 hüvelyknyire teszik. Az Aare-jégne egy év alatt (1841—1842) 9—10'-nyit olvadt le. Az olvadék-víz a jégne bugyogva, zajogva fut alá, nagy része a repedéseken és lika-csakon át a jégne belsejébe, s innét a csatornákon keresztül a szabadba jut, számos havasi forrásnak, érnek, pataknak stb. adván létet, melyekből néhol jelentékeny folyamok keletkeznek. — Az olvadás következtében a jégnebe korábban befagyott tárgyak: fa- és ködarabok stb. nyáron át ismét előtűnnek.

Homokos jég hátak. Jégne-asztalok.

Szelek, viharok a jégne fölületére különféle tárgyakat: port, homokot, faleveleket, apró köveket

stb. szórnak. Olykor pedig a szikla-meredélyekről nagyobb kődarabok is gurulnak a jégne tetejére. — Kisebb tárgyak, a nap hevétől átmelegülvén, alattok a jeget erősebb olvadásra indítják, mi által gyakran a jégneben üregeket vájnak, s ezekben gyakran több lábnyi mélyre befurakoznak. Ily apró, 2—3' mély üregek ajégne felszínén helyenkint nagy számmal láthatók.

Ellenkező eset áll elő, ha a jégne fölületén fekvő tárgyak terjedelmesebbek. Így pl. ha a jégne valamely tágasabb mélyedése homokkal telik meg, ez a meleget át nem bocsátván, alatta a jég megmarad, körülé azonban fölolvad, minék következtében a jégne homokkal borított jégdombok keletkeznek. Ily homokos *jéghátak* különösen az Aare-jégne számosak; némelyek 15—20'-nyi magasságra földmborodnak, 70—80' kerületűek s főleg szabályos alakjok által felöltök.

Hasonló jelenséget szülnék a jégne felszínén heverő nagyobb szikla-darabok is. Ezek t. i. szintén rosz melegezetők lévén, alattok a jég visszamarad, körülök azonban fölolvad, minék folytán eme sziklatáblák utóbb csak egy kiemelkedő keskeny jégesűcs tetején, mintegy jégtönkön vagy jéglábon tartózkodnak, s távolról mint óriási gombák vagy asztalok tűnnek fel, honnét *jégne-asztaloknak* is neveztetnek. E jégne-asztalok alatt a jégtalp déli oldalát az odaható napsugarak lassankint szintén leolvasztják, míg az északi árnyas oldal inkább megmarad.

Törmeléktelepek, tévelykövek, lelenc-kőtuskók.

A hegyek közeteiből elmállás, töredezés, leszakadás stb. által kisebb-nagyobb szikladarabok, töredékek, kövecsek válnak el, melyeket a jégnek, s egyrészen a hegyi patakok áradásai a hegységekből az alsóbb tájakra sodornak, s a völgyeken és lapályokon telepítenek le.

Ily töredékkövek helyenkint egész rétegeket alkotnak; a havasi völgyek talaját többnyire oly zuzalék-telep porítja, melynek töredékrészei a hegységek belsejéből kerülnek oda. De a mi legfontosabb: ily törmelék-telepek oly vidékeken is találhatóak, melyek a havasoktól s ezek mostani jégneitől messze távolokra fektűszenek; a vizsgálatok azonban kétségtelenné tették, hogy ezek ama távol eső hegységeken emelkedő sziklafajok zuzalékaiból állanak; s ezért idegen vagy lelenc (*erraticus*) törmelék-rétegeknek mondatnak.

Nevezetes e tekintetben amaz alvidék, mely az Alpok és a svájci Jura-hegyek közt fekszik, s

mely a belé torkoló számos derék völgyeken át tölt meg a sziklák hulladékaival. Nagyszerű zuzalék-rétegek találhatóak főleg É.-Európa síkjain, jelesül Skót-és Svédországban stb., hol a sziklatöredékek egész dombsorokká, sőt helyenkint apróbb hegyekké tornyosulnak fel, míg néhány hosszú torlaszokat képezve, mint hatalmas kőszánok tűnnek fel, melyeket igen valószínűleg egykor nagyszerű jégnek töltak magok előtt odáig. Finnországban a lelenc-telepek szintén roppant területeket borítanak el, s helyenkint 50' vastagok. É.-Amerikában, különösen Canadában, még nagyobb mérvűek e zuzalék-rétegek stb.

Kiváló említést érdemel itt ama feltűnő jelenség, hogy emez idegen kötőredékek között helyenkint rengeteg nagyságu szikladarabok, ugynevezett lelenc (*erraticus*) kőtuskók is találhatóak. 3—12,000 köbláb térfogatuk nem ritkák, de sokak terjedelmesebbek is vannak; ilyenek nevezetesen az óriás-sziklatönk (*Bloc-monstre*) a devensi sóbánya vidékén (svájci Waadt-canton), az eddig ismert tévelykövek legnagyobbika: 54' hosszú, 45' széles s 61' magas. A trésori szikladöcök (*Pierre-de-Trésor*), egy az orsieres lapályon fekvő roppant gránit-darab, mely mintegy 100,000 köblábnyi kiterjedéssel bír. A sajátágos külsejű Pierre á Dzo a Rhone völgyben, mely úgy tűnik elő, mintha mesterségesen volna kőszorakva stb. Felöltő végre, hogy e lelenc kőtuskók minél nagyobbak, többnyire annál távolabb fektűszenek származási helyöktől; így pl. a több mint 60,000 k. lábnyi terjedelmű steinhofi gránit-tömszők (Seeberg mellett) mintegy 35 mfnyi (60 lieu) távolra van a berni hegyektől, honnét a jegesek elhurcolták.

Mindezen törmelék-telepek, lelenc-kőtuskók stb. főleg két vélemény mellett tanuskodnak. Az egyik az, hogy némely jégnek hajdan e vidékig nyomultak s itt rakták le a hegységben fölszedett sziklaterheiket; a másik pedig az: hogy ezen tájak némelyeit, s különösen az alföldeket, egykor tenger (vizözön, diluvium) borította, s az ezeken található óriási szikladarabok az odáig uszott jéghegyek s jégtutajok hátán szállítottak helyeikre.

A föld hajdankorában eme sziklatöredékekből terjedelmesebb ugynevezett torlasz-hegyek is alakultak, melyek főként arról nevezetesek, hogy nemes érceket, becses köveket s egyéb bányászati jelentőségű ásványokat tartalmaznak.

A haldokló harcos.

(Runeberg után svédből.)

Megszűnt a véres nap zaja
A Lemos partinál,
S az elveszettek végjaja
Már néma csendre vál;
A tájra gyászt terít az éj,
S mint a síré, nyugalma mély.

S a barna hullám partin ott,
Hol állt a küzdelem,
Hogland korából származott
Agg hős ül ime fenn;
A kézre hajtott arc fehér,
S előtött melle tiszta vér.

Nem jö barát, megérteni
A mit még mondana;
S e tér, hol el fog vérzeni,
Ez nem szülőhona;
A Volga tája volt a föld:
Itt, idegen ő és gyűlött.

S eméből néha egy sugár
Még törve felmerül;
Hozzá közel, félhalva már
Egy ifju bajnok ül;
A svédnek élte szinte vész,
S csak rá tekint az agg, ha néz.

Midőn süvölte a golyó
És forrtak az crek,
Egymásra milyen lángoló
Haraggal történek!
Most nem kell harc az ifjunak,
Most néma-békén ül az agg.

De mint az éj tovább halad,
Nesz támad a vizen;
Kivál a hold a megszakadt
Felhőkből fényesen,
S egy esőnek im a partra hajt,
Magános lányka üle rajt.

Mint síri árny, ha nyugta vesz,
Ugy lép ki a leány,
Minden halottat sorba vesz,
Nem szól, könyez csupán.
A néma lányra felve néz
A fölrettentett agg vitéz.

De rettegése csendesül
A mint rá vigyáz,
S arcára mélyebb bánat ül,
Mint az előbbi gyász;
Átrezgi egy bús sejtalem:
Kíért va: itt a lány jelen.

És vámi látszék; jött a lány
Nyugodtan, csendesen
S oly bizton, mint csak az talán,
Kit a lélek viszen;
Jött — és a hold sugárinál
Az elhullt svédre rátalál.

Látja s kiáltja neviről,
De az már nem felel;
Kiterjesztett karjába dől —
Az többé nem ölel.
Az átütött kebel hideg,
Oly néma minden, oly rideg!

És ekkor — így regél a dal —
Egy könyvet ejt az ősz,
Egy szót rebeg tört ajkival,
Mely a nagy éjbe vész;
Feláll, indul a lány fele,
S halottan rogy előtte le.

A bús tekintet s végszava
Vajh mit jelenthete?
S a köny, leomló arcira
Vajh minek volt jele?
S midőn meghalt a lány előtt,
Mi gondolat bánthatta őt?

Tán lelke nyugodalmáért
Emelte fel szavát?
Bocsánat-é, mit esdve kért,
Vádolva önmagát?
Vagy sorsunkat siratta tán,
Gyötörni s gyötretni csupán?

Bár ellenségnek fegyverét
Hozá is ellened,
Bajjár, szorítsd azért kezét
Hiven, s ki volt, feledd;
Boszút csupán az élet áll,
Gyülölni nem tud a halál.

A magyar királyné és magyar udvarhölgyei.

Olvasóinknak bizonyára mindegyike benső örömmel látja mellékelt rajzunkon azon fejedelem-asszony arcképét magyar udvarhölgyei körében, ki hivatva van róla, hogy Mátyás király palotájában oly magyar színezetűvé tegye a magyar királyné udvarát, milyen az még az Árpád-házi fejedelemnők korában sem volt. S ez annál kivihetőbb ma, mert akkoron nemzeti irodalmunk, művészetünk s magyar társaséletünk még csirájában szunyadt, míg ma ezen közkinceseink már kecsegtető hajtásokkal dícsokszonok, mely hajtásokat mellebbi-átdús virágzás és gyümölcsözésnek kell követnie, ha azokra a korona is reá löveli sugarait.

Király-asszonyunkat most is köszöretet övezi, mert bár idegen éghajlat szülöttje: beszéli nyelvünket, olvassa költészetünk termékeit, ismeri történelmünket, művészetünket, érzéseinket, vágyaink és roményiunket, s mert nemzetünk iránt igaz vonzalommal hajlik felénk. Ő volt az első királyasszony évszázadok óta, ki magyar udvart alkotott s magyar udvarhölgyekkel vevé magát körül.

A magyar királynét és udvarhölgyeit ábrázoló képünket az „Athenaeum“ kiadásában megjelenő „Magyar Bazár“ után mutatjuk itt be olvasóinknak, azon magyar női divat, munka- és szépirodalmi lapból, mely előfizetői közé a magyar királynét is számítja. Nemes utánzásra méltó példa ez azon ezer meg ezer magyar születésű kisasszony és férjes nő számára, kik mai napig is idegen nyelvű divat- és munkalapot járatnak, nem gondolva meg, hogy ez által a hazai nyelv- és ipar fejlődése s terjedése ellen vétnek, még azzal sem menthetvén magukat, hogy azon idegen lapok jobbakk lennének; mert például a „Magyar Bazár“ divat- és munkarésében tökéletesen azt hozza, amit a német „Bazár“, míg szépirodalmi melléklapja eredeti illusztrációkat és műveket közöl, s a kettős lap árárt kiadó tulajdonosa, az „Athenaeum“-társaság a legmérsékeltbbré, t. i. évnegyedre csak két ftra szabta.

Hazai nyelvünk érdekében is hisszük,

A magyar királyné és magyar udvarhölgyei.

B. SZENVEI PÁLNÉ.
GR. KÁROLYI EDÉNÉ.

MAJLÁTH GYÖRGYNÉ.

ERZSÉBET, MAGYAR KIRÁLYNÉ.

GR. SZÉCHENYI IMRÉNÉ.

GR. ANDRÁSSY GYULÁNÉ.
GR. SZAPÁRY GÉZÁNÉ.

hogy e soraink nem maradnak hatás nélkül.

Még egyszer az „Erdei lak Eperjes mellett.“

A „Hazánk s a Külföld“ 1869-ki I. és III. számában az e tárgyról közlött kiegészítéseit, minthogy mindkét cikkben rámmint élő tanura hivatkozás történt, ily részrehajlatlan minőségben, a tiszta valóság kiderítésére felhiva érzem magamat a következőket előhozni.

Az első számban közlemény, közel két év előtti egyszerű elbeszélés után emlékezetből volt megírva, s mivel némi részben eltérő, szabadon azt egy-két vonással helyrehoznom, értem magát az elbeszélést, mert az *erdei lak* rajza tökéletesen jól talált képét adja a kérdés alatti *erdei laknak*. A Tarca-folyó és Svinca patak között, néhány mérföld hosszában elvonuló erdős magaslatnak keleti lejtőjén, Eperjestől délnyugatnak, s ezek és egy vontosóvívű puskalövésnyiro a Tarca folyótól, szemben a régi kőbányával, mely a Sz.-László hegyhez legközelebb van, tehát a „*zsímni potok*“ (hideg patak :) nevezetű völgyecskeben fekszik az *erdei lak*, melyet az e vidéki köznép „*Herkelynek*“ név alatt ismer, mert e házikó tulajdonosnéja özvegy Herkely Mária volt, és most a 812 □ ölnyi kerteskével együtt 147 házzal együtt az erdőalján, Eperjes sz. kir. város 797. sz. a. telekjegyzőkönyvében Herkely Andr. és Ján. nevére van bevezetve. Eperjestől nem is félórányi távolságban fekszik, s onnét a szép kilátás csakugyan a sóvári hegyekre, s azok ösapjára a Simonkőre, (Simonka 4500 láb magas hegyesítés, mely körül a világhírű opálbányák vannak) a só-óvári, felső-sobesi s kapi-i váromokra nyílik, a sárosi nagyobbszerű várom csak alább a Tarca folyótól lesz látható, s Kakasfalvának váromra nincs is. A két Strása- vagyis fintai erdős és ternyei kopasz őrhely kiváló kúpjai, kiégett vulkán-alakúak, s az erdei laktól, Eperjesen túl, éjszakkal állanak őrt.

Nem is ebédre, de ebéd után egy szép junius napon rándultunk ki, Petőfi, Tom-

pa Kerényivel, s ha nem csalódom, ott volt velünk Ördög Dani barátunk is, a sz.-lászlóhegyi, vagyis — mint itt közönségesen nevezik — vilec-hurkai fürdőben.

Óvást kell tennem, s illetőleg szerényen ellenmondanom azon állításnak, mintha bortól kissé hevített kedélyállapotban indultunk volna haza felé. Állapotunk csakugyan kedélyes volt, mint rendszeren, de hát nem bortól hevített.

Petőfi Sándort már otthon, két vagy három nappal azelőtt, faggattuk tréfából, s nem is az én kezdeményezésem folytán, sőt inkább Tompa-Kerényivel bozantották onyelgve a szabad rímek — mint legott mondtuk — „klapanciák“ miatt, s ő arra ki sem rándult velünk, de Kerényi lakán, kinek néhány hét óta vendége volt, maradt és írta ezen versét: „Mi kék az ég, mi zöld a föld!“ stb. Az nap pedig, a mint a Sz.-László hegyre kísértünk, ép a Tarca-folyón átvezető palló karfájához támasztva hátát, elszavalta azt előttünk, s kérdé: hát ez a kling-klang rímelés már inyetek-szerinti-e, tetszik?

Visztunkban azon megjegyzésre: miszerint a mai költészetben, túl a rendjén, nagyon is sok az alanyisági reflexió, vagyis a költő (s többnyire csak költőne) énjének visszatükrözése s állérményeinek halavány verőfénye, mit Kerényi így fejezett ki: „Larum, larum Löffelstiel, alte Weiber schwatzen viel!“ tehát némi keserű kling-klang s olyan csinált zengő-csengő üres szóbeszéd és pusztá frázis, mely a művészetnek természetellenes mélye; — miért nincs objectivitás, tárgyilagos festés, plasticitás? Exempli gratia! declamált Petőfi, „a buta rézdobokon fabók repe-deztetik a bőrt“ stb. stb. Erre mind jót neveltünk s e közben értünk az „erdei lakhoz.“

Tompa apocryph jegyzetei ellen — őt magát tekintve, nem lehet észrevételem csakis az egész előadásom után lesz kivehető, mi indithatta őt arra, hogy a valót illuszióknak képzelje. Tompa azon észrevétele: hogy már jóval előbb szó volt egy este a szobában, pipász mellett arról, hogy az együttlét emlékére mindhármán ugyanogy tárgyat megénekeljenek, — igen is helyes, de való az is, hogy legott a tárgy találva és elhatározva még koránt sem volt. Azonban, a mint említettem, visztunkban ott a régi kőbánya előtti kies dombcskán megállapodtunk, a táj szépségétől kellemetesen meghatva én kiálték fel: „ime, itt a közös dal tárgya, — hic Rhodus, hic salta; s kedvelt Horatiusomból idéztem nekik: „ille terrarum mihi praeter omnes angulos ridet!“ Nézzétek e kies völgyecsékét s e szende kis vityillót, nemde meg-

érdemi, hogy közös jóakarattal megénekeljétek? A rögtönzött indítvány elfogadtatott, s ők rám ruházták a kritikus szerepét. Igen, hogy rátok kiönthessem az epét? — Jól van, legyen tehát, csak aztán meg ne bánjátok kritikámat; egyébiránt — mondtam — : a rosz kritika mulandó, s a kép, ha jó, maradandó!

Ez — ha jól emlékezem, — szerdán, a nap leáldoztával történt, s annak bucsuzó tündérsugaraival az előtünk elterülő egész tájt varázsfénybe tüntették, mi is a hegyhajlás, vagyis völgyecske árnyékából mindinkább bájosabb színt öltött s mi ezen kép szemléletében elmerülve, néhány percig gyönyörködünk.

Azután a legközelebbi szombat este Kerényinél tartatott meg a felolvasás, melyre is Kerényi engem így hívott meg: Jere Pista kritikusnak! Volt is kifogásom: egyszeri felolvasásra meg nem bírálhatom. Vedd hát s olvasd! docti male pingunt, csúnyán van írva, nem olvashatom; felolvasom hát még egyszer akár könyv nélkül is, megtanulhatod, mondá Petőfi; Tompa pedig szánt: szegény Pista, savanyu almába haraptál! Nem is leszek én senki fia úrkájának kritikusa többé, csak ezen túl essem. Kerényi kacagott, halljuk a kritikát. Kezdem hát: mind igen szép, mind igen jó, sőt kitünő, dicső, remek. — „Etcetera, etcetera“ vágott közbe Kerényi, de hát mire való az a comedia? ki már azzal a medvével! — Azaz — kérdém — medvefogú kritikáva!? No hát száz szónak is egy a vége, röviden és magyarul kimondva, egyitek költeménye sem üti meg a mértéket, mert a portrait nem hasonlít az eredetihez, de csak talisqualis idealis! — Tompa és Petőfi vitaták, hogy a költőnek eszményíteni kell, Kerényi pedig újra kedélyesen felkacagván, — az volt e kedélyes jó lélek szokása! — crassus materialismussal, sőt obscurantismussal vádolta a rosz kritikust s abban állapodtak meg, hogy vajha úgy járna minden rosz kritikus s úgy sülné fel, mint én, hogy kritikája egy pohár borra sem tartatik érdemesnek. (Kerényinek Mádón az „U r á g y á n“ volt szölege is saját jó bora otthon.) De még is, kérdék, melyik tetszik legjobban? Erre én: a leghosszabb nem legrosszabb, de a másik jobbnak látszik, mint a harmadik. — No de már erre is rim kell, csak hamar, rögtön, azonnal: „eddig és addig!“ Bravo, Pista oraculum! „Reim' dich, oder ich friss dich,“ — ez volt Petőfi vágása.

Tompa Miska mindamellett nem nyughatott, s kérdé tőlem: hát te a költészetben is úgy akarsz a képet, a mint pusztá meztelen valóságában van? Add rá a művészet varázsszínét, de a szalmate

délből nádtetőt ne csinálj és felvidéki kunyhót a Mátra-aljára s azt ide ne tedd át a szellem szárnyain, mint az angyalok a lorettoi házat. „Igy hát — válaszolt — ott kellett volna a vityilló gendáit is megszámitnom s kimérnem, hány öl hosszú, hány láb magas? Oh te megrögzött prosaicus kritikus!“ — Ez alkalommal ott többen is voltunk, s ennek ellenében egyik barátunk szíves volt legott rám fogni azt, de csak mintegy tréfa hízlegésű iróniából: hogy hisz én a legboldogabb ember s a megtestesült poézis vagyok, mire Kerényi: „igen ám, a poézis prozaikus kritikája s az is rossz!“

Én vagyok az, kire Tompa jegyzeteiben hivatkozik. „Sőt pár évvel ezelőtt stb.“ Azonban a beteges kedélyű s gyenge egészségű költő talán igazán elfelejtette volt azt is, hogy ezen neki legkevésbé kedve szerint volt kritikám miatt engemet Kerényi kertjében, ugyanazon évben ősszel, baráti tréfából és viszonzásul ezen szavakkal: „nesze nekod rossz kritikus!“ a fa alatt lévő dióhéjakkal meghajigált, mit egyik kezeimnél meglevő humoros levelében meg is említett, habár annak okát ott nem ismétlé.

Boldogemlékezetű kedves barátom Tompa költeményt lát ezen *erdei lak*-féle költemény felett, míg a realis való a költő szeme előtt, mintegy a Léthe (de nem Lajtha) folyontúli álmokép a lefolyt idő délibábjá között elmosódott. Pedig az „*Erdei lak*“ című azon mondott időbeni költeményét maga Tompa is versenynek jelezte, s hogy a három költő által tervezett ezen versenyre ugyanazon egy tárgy szolgáltatott alkalmat, vagy ha úgy szabad mondanom, szorosabb értelemben tárgyat, az való marad; de hogy Tompa később nyilatkozott: miszerint ő ezen tárgyhöz nem ra-

gaszkodott volt költői leírásában, sőt hogy tulajdonkép nem is azt, csak egész átalánosságban egy képzelt *erdei lakot*, a mint az a költő szellemi szeme előtt lebegett, akart festeni, azt is megengedem, sőt tudom; mindannak ellenére ebbeli közleményemre s kérésemre: „*jönne az erdei lak tervez ti installátójára*“, mint unicus superstes, egy élő szíval sem tett kifogást, holott engemet ismerve, igen jól tudhatta, hogy nálam bizony ez által illusiót rontani nem fogott volna, s utóvégre is bizvást megírhatta volna: „hagyd az embereket költött hitőkben, ne rontsd azt stb. stb.“ hanem ő ellent nem mondott, sőt megírta, hogy e nyáron (1866) felvidéki fürdőhelyre készülvén, ha teheti, eljő s meglátogat.

Egyidőben azt is hallottam itt beszélni: hogy Petőfi Sándor ezen *erdei lakban* egynéhány hetet töltött 1845. vagy 1846-ban; hanem az nem való, mert Petőfi ittléte alatt Kerényinél lakott vagy két hónapon át s vendégünk volt, minthogy Kerényivel asztal-közösségben álltam, s Petőfi nap nap mellett velünk ebédelt.

Ennyi a való az *erdei lakról*. E körül semmi, legkisebb érdekem sincs, minthogy még csak eperjesi születésű sem vagyok, s Eperjesre ezen vityilló által érdemetlen fényt vagy nimbuszt deríteni korántsem lehet; de hát adjuk meg a való igazságnak a kellő, őt megillető elismerést e szerint: „suum cuique!“ (Hogy ez nem utólagos költés a költemény felett, de hogy 22—23 év óta azt egész Eperjes úgy tudja és tartja: hogy az *erdei lak* című költemény s versenynek tárgya a leirt kunyhó, arra szükség esetén száz meg száz élő tanu idézhető.)

Irányfi István.

Kiegyezés egy ember halála fölött 1578-ban.

Azon számos büntetésnek közé, melyek hazánkban régentén szokásban voltak, tartoztak a vagyombüntetések különböző fajai is, mint p. o. a vérdíj, (homagium mortuum;) a kisebb hatalmaskodási díj, (homagium vivum:) a bírságok (mulctae;*) és váltságdíjak stb. E büntetések — tekintettel az illetők polgári állására — különbözőképp mérettek ki, majd a bíró ítélete, majd pedig a felek közti kölcsönös kiegyezés szerint. — A kiegyezék edési elvre már a régi és középkori német jogban ráakadunk; de feltalál-

juk hazánk régi, (sz. István, sz. László, Kálman alatt) úgy későbbi századaiban alkotott törvényeiben is (1563. 38. t. cikk); s hogy ily kiegyezések nálunk, még a legsúlyosabb büntetésekre nézve is a XVI. század második felében szelvében divatoztak, érdekesen bizonyítja alábbi, Sáros-megye törvényes bizonyága s más személyek előtt kötött egyezés, mely a mai helyesírás szerint következőleg hangzik:

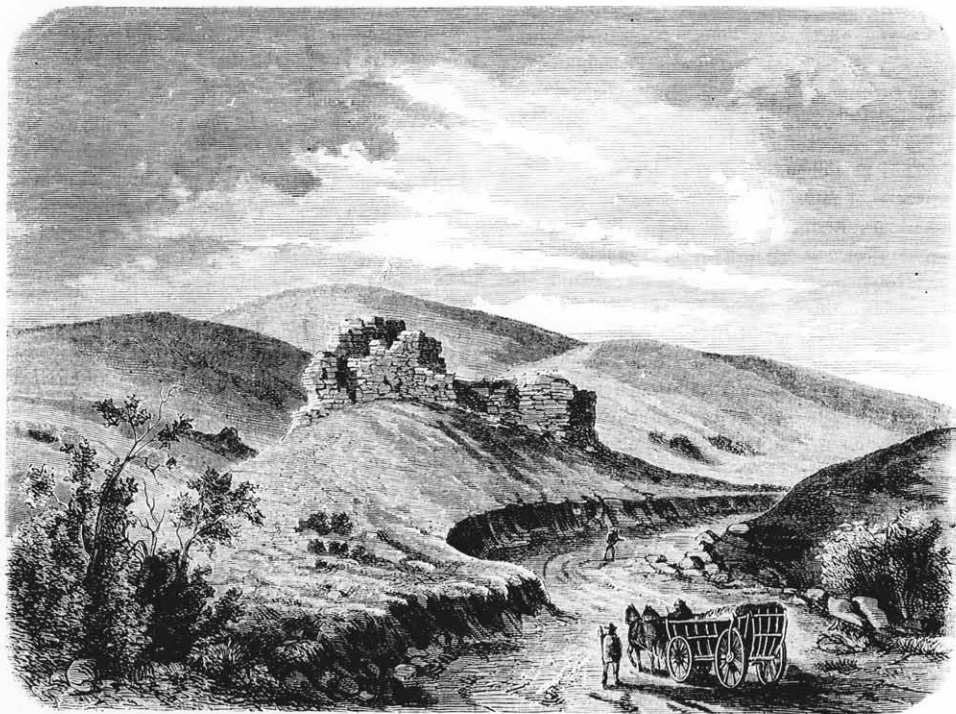
Békesség-szerzés.

Mi Hoszsútóthy Ferenc, makoviciai tisztartó, Ákay Pál, Berthóti Tamás esküdt, Gyármán Mihály szolgabíró, Trochányi János, Szentgyörgyi

*) Ős magyar-latinsággal: *bírságja*.

Kristóf, Trécséni György és Kulcsár András, adjuk tudtára mindennek az mi levelünknek rendiben, hogy Botzkó Pál, és az ő atyjafia Botzkó Bertha, Dubináról valók, az nagyságos gyarmati Balassa András uram ő nagysága jobbágya fiai, jöve mi elönkben és kérenek azon minket, hogy mi őket az vitézlő Bakoni Jánossal, az berthóti harmincadossal, az ő megholt atyjokfia halálaért megbékéltetnök, úgy hogy azután se támadna nagyobb dolog belőle. Azért mi az dolog-an eljárván, úgy végeztünk az két fél között :

Mártonért, az néhai Botzkó Gergely fiáért *harminc magyar forintot* fizessön, mely harminc forintot épen, teljesön mi elötünk itt Makovicán az felől megmondott Botzkó Pál és Bertha felvettenek és arra kötötték magokat, hogy ennek utána se ők, se az ő maradéai: (kik vér szerint való atyjokfiai volnának) többé az megnevezött Bakoni János uramat ez dologért nem háborgatják; kinek bizonyosságára és erősítésére adtuk az mi pecsétünkkel erősített levelünket. Datum in arce Makovica, 30. die Junii anno 1578. (Kelt Makovica várában,

Salgó-vár. (Rajz. Kálniczky Gy.)

tudniillik Botzkó Pál, Botzkó Bertha és Bakoni János uram között, hogy Bakoni János uram az felől megnevezett két embernek : Pálnak és Bertának az ő megholt atyjokfia halálaért, Botzkó

az úr 1578-ik esztendejében, Junius 30-ik napján). (Kövotkozok hét pecsét, s az aláírások.)

Közli : **Hatos Gusztáv.**

S a l g ó v á r.

Ha az utazó a magyar éjszaki vaspálya salgótarjáni állomásától a Losonera vezető s Lapujtó helységet keresztülmetsző uton halad, mindjárt az első kanyaralutnál, a hol az ut a hegyek között vész el, szemébe ötlik Salgóvár. Maga a táj, melynek közepén e vár áll, nemcsak szűk körü, hanem annyira rideg és kopár alacsony halmok által van

körítve, hogy valóban az utazó, ki Petőfinék „Salgó” című költeményét ismeri, nem tudja fölfogni, hogy miként lelkesülhetett nagy költőnk e hely s e vidék iránt annyira, a hol sem egy fa, sem egy parányi tárgy nincs, melyen a költői képzelődés, fölhevülés támpontot találna. A vár a hajdan nagyhatalmu s féktelen olygarchák által

rabló-várul használtatott, a mit építészeti modora — ha ugyan erről itt szólni lehet — tanusít. E várban ugyanis épületek a szikla tetején nem léteztek, hanem a lakosztályok a kőbe voltak bevéjva, s a vár most is inkább egy nagy kőhal-maznak látszik, mint várnak.

Adataink szerint a Derencsényi család birta; később a Balassák birtokába jutott, s végre a koronára szállt, s jelenleg a Jankovics-család tulajdona.

Kálniczky Gyula.

Egy hét története

(Ápril 5.)

(VK.) A nemzeti színház egymás után két este a „dominikánusoké“ volt. Egy francia költő és olasz énekesek honosíták meg színpadunkon e „fehér barátokat“, kik megtörték a tudós „Galilei“ s vigasztalták a szerelmes „Fernando“-t.

Amannak bús történetét Ponsard drámájában láttuk, emezzel pedig Donizetti „Favoritá“-jában ismerkedénk meg.

Ponsard „Galilei“-jét — még mielőtt megszületett volna — hírnevessé tették párisi vajadásai. Mert valamint egykor a római inquisitio nem akarta, hogy a föld forogjon: ugy a mult években a francia „kegyesek“ is rajta voltak, hogy a papírra tett „Galilei“ valahogy színpadi forgásba ne jöjjön. De azért a föld mégis forgott, valamint „Galilei“ is színre került, pár év előtt Párisban, most pedig Posten. Hogy az ellenségek néha többet használnak, mint a jó barátok; azt e dráma története is igazolja. Mert „Lucrétianak“ az irodalmi jó barátok nem birtak oly hírt és sikert szerezni, mint „Galileinek“ az ellenségek, noha amaz sokkal drámaibb műve Ponsardnak. E fölzaklatott hír révén jutott el „Galilei“ hozzánk is, hol Paulaiiban igen jó fordítóra, Szigeti Józsefben pedig jeles ábrázolóra talált.

A francia költő úgy tünteté föl az üldözött tudóst, mint ki az atyai szeretet nyomása alatt vonja vissza igaz tanát a szent inquisitio előtt. Ő kész volna a máglyára lépni, hogy a tudomány vértanújaként haljon meg; de lányát nem tudja szerencsétlenné tenni. E lány egy nemes ifjút szeret, de a kité csak akkor lehet, ha az apa visszavonja kárhoztatott tanát. E lány érti atyját, nemes, fenkölt természet, (s legkevésbé naiv, noha egy bíráló azt a vonást kereste benne;) s így szerelmét fel tudja áldozni atyja nevének. De mikor aztán atyja élete van kérdésben: a máglya előtt épp e szerelme tulzásához folyamodik, hogy őt megmentse. Könyek közt kéri atyját, hogy ne tegye boldogtalanná őt is a földforgás tanáért. És Galileit e könyvek viszik rá, hogy elesküdjé az igazságot, melyet anyai ihlettel ápolt.

E dráma a mű utolsó felvonásába van szorítva

s mindenesetre nagy hatású. A két elsőben nincs dráma, csak korrajzolás. Maga a hős is mozdulatlan alak. A tudományt látjuk festve igaz hőseben és buta uszályhordozóiban, nem pedig a szív szenvedélyeit. Ekkép mind a tárgy, mind a forma erős kifogások alá esik; de a mű költői nyelve, a szellem emelkedettsége, a helyzetek lélektani igazsága s néhány művészi kézzel irt jelenés elnézővé tehetik a kritikát, azt a kritikát t. i., mely a művet annak veszi, a mi egy nagy műveltségtörténeti mozzanat színpadi illusztrációjának, s nem kereszminde áron tragikumot oly műben, mely nincs „szomorújátéknak“ nevezve.

Az előadásban Szigeti tünt ki ama mozzanatokban, midőn a tudomány hőse a szeretet által török meg üldözői előtt; továbbá Felekiné asszony, ki a tudósnak hozzá méltó lányában a lélek erélyes vonásait ép úgy kitünteté, mint a szerelem igaz bensőségét.

A mű második része tetszésben részesült, s mivel itt is akadt lap, mely e dráma szellemét káromkodó „anathéma“ alá veté: igen valószínű, hogy még jövedelmes darabbá is válhatik.

Másnap este a dominikánusok sokkal szelidebb színből jelentek meg előttünk. Énekelték Donizetti dallamait, ájtatos monetekben vonultak el, s csak a zárda főnöke menydörgött, (szerencsére *Medini*-nek van hangja hozzá) a kasztíliai király ellen, ki egy fiatal lánynyal szerelmi viszonyban él.

Az „olasz operáról“ szólunk, mely végre is megkezdte idényét. A sajtó ellenezte e vállalatot, mert a nemzeti színházban csak a magyar nyelvet tekintti jogosultnak; aztán nem is igen rajong az olasz zeneiskola színes és üres szappangolyóért; végre méltán félti a színházat attól is, hogy a fölemelt árak mellett kárt vallhat. De hiába, a szalonok grófnői és a „kaszinó“ grófjai képezik itt a hatodik nagyhatalmat, nem pedig a sajtó. A toll, mely ír, nem nyom annyit, mint a párisi kalapok marabout-tollai, melyek alól finom arcok mosolyogtak az érkező olasz opera elé. E mosoly legyőzte az olvet.

Az első este sietett — a ki csak jegyet kapha-

tott — a színházba. A páholyok megteltek előkelőséggel s a levegő párfümmel. Még az udvari páholyban is négyen ültek: a királyi pár, a toscanai nagyherceg és József főherceg.

Donizetti „Kegyenenő“-jét adták elő, mely nálunk most akkor került színpadra, mikor már a tartalmas drámai dalművek egy rég tulszárnyalt állásponton hagyták. Ez operában is van néhány érzelmeteljes ária, egy pár hévteljes kar s végső részében némi drámai erő. De üres hangfűzés és stereotyp zene még több van. A szöveg (Scribetől) nyújt néhány drámai mozzanatot, de azt csak elnyújtott részek után nyújtja.

A király megjutalmazza egyik hősét — Fernandot — rangal, kitüntetésekkel s az általa imádott hölgy kezével. A szegény hős nem tudja, hogy ez a hölgy a király kedvese volt. Ám de midőn megtudja: akkor összetöri vitézi kardját, eltaszítja nejét s szívének sebével egy kolostorba vonul. Oda megy vezekelni a lesújtott nő is: találkoznak, s a szerelem és kín égető hevében egymás karjai közt halnak meg. Ez a szöveg röviden.

Négy vendégművészt láttunk ezúttal: *Pandolfinit* (a királyt,) kinek érces bariton hangja és lélekteljes előadása van; *Puzzoni* Antoniettiát, (Leonóra,) kinél a tömör és erős organum hatását igen csökkenti a reszketeg énekmodor; *Anasztisit* (Fernando,) a lyrai tenort, ki nem valami erős, de kellemes hanggal bír, s képes az érzelmek meleg kifejezésére; végül *Medinit* (zárdafőnök,) ki hatalmas hangú bassista. Jó alakok mind, de zenei és drámai művészetüket tekintve, nem ama nagy iskolából valók, mely még tíz év előtt is hatalmas hősöket és hősnőket adott a világ színpadjainak. Az olasz dallam báját és erejét ezek is érvényre tudják emelni, (s kaptak is tapsot eleget,) de nem gyűjték föl a közönséget, mint egykor ugyane színpadról Bettini, Medori asszony, vagy Debassini.

Egyébiránt egy előadás után mindig bajos a művészeket teljesen megítélni, mert lehetnek jobb szerepeik, s némelyik tán nincs is először jól hangolva. Ez első este egyikök hangja sem lepte úgy meg a közönséget, mint a Lehmann esetje, mely valóban mesteri csenet. Egy kolostori folyosót, két termet s egy templom-homlokzatot — ablakain üvegfestvényekkel, a háttérben szomorú fűzfákkal — oly geniaisan állított ki, hogy a ki csak Párisban volt, (sőt sok olyan is, a ki sohasem volt,) igyekezett elég fenhangon jegyezni meg, hogy ilyet még a nagy operában sem látott.

Idegen énekesekről lévén szó: ne feledjük a

„tiroliak“-at sem. Ez egy nemzeti daltársulat Hoffer András bércői közül, a friss levegőjű völgyekből, hol minden zöld: a szoknya, a templomtorony és a „greuter“-iánizmus. A míg e daltársulat a sörházakban jodlirozott, citerázott és táncolt: nem emelkedett oly tárcái fontosságra, mint most, midőn a gazdasszonyok „árvaháza“ javára a redoutban mutatá be magát, körülbelül három ezer ember előtt. Érdekes őket látni és hallgatni, mert bokrétás, tollas kalapjaikban, zöld szoknyaikkal, viszhangos dalaikban, havasi kiürtöt bűgő énekeikkel, táncodvük fölkiáltásaival — valóban egy sajtáságos nép naiv jókedvét és egészséges vidámságát tükrözik vissza. Prantl Izabella (szőke hölgy, piros, testes és egészséges, mint a többi, csakhogy csinosabb a többinél,) nemzeti tárcra is pördült, s a „tyrolienne“ eredetileg járta párjával, egy csókkal végezve, a miben annai kevésbbé botránkozhattunk meg, mert testvér-bátyjának adta.

Megbotránkozni e héten a német színházban volt „fényes“ alkalom. Egy fiatal gróf, (Eszterházy Károly — kiirjuk nevét, nehogy valami ártatlan ifjura essék a gyanú,) kedvet kapott szerepelni egy — páholyban. Hangos párbeszédén kezdte s fityöréssel folytatá. Pisszogtek, de ez csak olaj volt a tűzre. Ő méltósága kapott az alkalmon, midőn a „droit du loge“ önézetével vetheti meg a földszint közvéleményét. Szerencsére, ott volt Thaisz kapitány is, ki — hivatalos minőségében — nem érti a tréfát. Felszólalt el-lene, biztost küldött a páholyba, s végül távozásra intéte. S a nemes gróf erre kihajolt a páholyból, meggyújtá szivarját és — ment. Másnap a gróf elégtételt kért a városkapitánytól, mintha itt valami személyes sérelem forgott volna fenn; a kapitány pedig megidézte a gróft, ki végre is belátta, hogy mégis csak illedelmesebb dolog lett volna a színházon kívül mint belül fityörészni, s fizeti a rá mért kétszáz forintot — a szegények javára.

E botránnyról több napig beszéltek, s egy név — melyről eddig mit sem tudott a világ — ismeretessé vált.

Huam hát a mai világban, — midőn juxok és stiklik senkit sem tesznek többé országos nevezetességgé, — nem így szerzik a jó nevet. Műveltség, szorgalom, jótékonyág és hasznos tevékenység — e vonások képezik a jelen kor „jobbait“, (arisztózsait.)

Ime most is egy kitünő iparost, (*Emich Gusztávot*, ki hosszú tüdőbetegség után pénteken reggel hűnyt el, 55 éves korában), sokkal mélyebben fáj-

lalunk, mintha érdeme csak abból állt volna, hogy fényes névvel és nagy örökséggel csillogva éli le világát. Ő mindent szerzett, vagyonát, nevét, jó hírét — a munka és szorgalom útján. A tömérdek lap és könyv, melyeket kiadott, hasznos tevékenységének megannyi tanúbizonyságai, s utána legszebb emlékül az „Athenaeum“ nagy nyomdája marad, melyet úgy szólván semmiből teremtett, s tizen-nyole év alatt oly magas színvonalra emelt, hogy Németországban is csak kevés nyomda szárnyalja túl. Mi, azon írók, kik szoros összeköttetésben álltunk vele, tudjuk csak, hogy mennyi szakismeret, helyes tapintat, gyakran áldozatkészség és tevékenység volt e férfuban, ki a legnehezebb idők-

ben tett nagy szolgálatokat az irodalomnak. Igaz, hogy törekvéseit szerenese kísérte s maga is meggazdagodott általa; de ő maga volt e szerenese kovácsa; s abból, a mije volt, sokan osztottak az irodalom munkásai közül. Őt baráti viszony fűzte az írókhoz, kikkel összeköttetésben állt, s kik most özvegyének és fiának gyászában csaknem családtagokként osztoznak. Az utósó két évtized műveltségtörténetében az elhúnytak — mint nyomdászoknak és kiadónak — szép lap fog jutni. Szépet a lapot Kemény vagy Jókai, kik barátai voltak, írhatnák meg a legszebben, mert szeretettel írják.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

Történeti naptár. *Áprillő.* 8. Heiszter győzelme a kurucokon Székes-Fehérvárnál 1704. — Br. Humboldt Vilmos † 1835. — Br. Wenckheim Béla betiltja a demokrata-köröket 1868. — Camill Desmoulins nyaktiló által kivégeztetett 1794. — Gr. Széchenyi István föbelötte magát 1860.

9. Verulami Baco 1626, Rákóczy György 1735, Necker 1804. ††. — Vas Gereben 1823, Hahne-
mann 1755. születtek.

10. Jézus számárháton bevonul Jerusalemba 29. — Baróthy Szabó Dávid 1793, Hortensia királynő, III. Napoleon anyja 1783. születtek. — Miksa a mexikói koronát elfogadja 1864. — Götz orosz tábornok elesik Vácnál 1849.

11. II. Rudolf a király-székről letétetik 1611. — Révay Miklós † 1807. — Bonaparte lemond Fontainebleauban 1814. — Körösi Csoma Sándor Daudsillingben † 1845.

12. Bossuet 1703, Metastasio 1782 ††. — Bonaparte győzelme Montenotte mellett 1796. — IX. Pius pápa visszatér Rómába 1850. — Az első távirtda felállított Párisban Chappeclaude által 1793.

13. La Fontaine † 1695. — Bonaparte győzelme Cossario mellett 1796. — A magyar korona Bécsbe szállítatik II. József rendelkezésére 1784. — Félegyházi zavarok, Asztalos elfogatása 1868. — Az angolok az abyssinaiakat legyőzik. 1868

Közli: **V. A.**

— *K. F.* (*A nőnem Amerikában.*) Az amerikai nők legkitünőbb vonása, hogy a férfiakat fölülmulják; az amerikai férfiu zsenge korától kereskedelemre szenteli magát; alig tud olvasni s írni, már is kereskedővé lesz. Az első hang, mely fülébe hat, a pénz pengése; az első szó, melyet hall, a kamat. A legelső benyomások, melyeket ta-

pasztalatai szülnék, arról győzik meg őt, hogy a kereskedő-élet azon egyetlenegy, mely hivatásának megfelelő. Máskép a nőnemnél! A nők erkölcsi neveltetése azon napig tart, melyen férjhez mennek; ismereteket szerez magának a törvénytudományban s irodalomban. Közönségesen valamely idegen nyelvet (leginkább francziát) megtanul, a zeneszethez is ért valamit; egész lénye értelmi. Az ily mindkét nembeli fiatalok egykor házasság által egyesülnek. A férj, szokását követve, idejét vagy a pénzesarnokban vagy raktárában tölti. A nő, ki összekelésük óta elkülönözve van, összehasonlítja előbbi életét azon léttel, melyről álmadozék. Mivel ez új világból, mely előtte nyílik, szívét semmi sem érdeklí: légképeket alkot s regényeket olvas; ha kevés boldogság mosolyg reá, áhíthatossá lesz s szent beszédeket olvas. Ha gyermekei vannak, köztük él, ápolja őket s nyájaskodik velük. Így folyunk el napjai. Este hazajő férje, gondallal telve, nyugtalanul, az erőlködések miatt lankadtan; munkája gyümölesit átadja nejeének s a másnapi nyereségekről álmadozik. Ha obédhez ül, egy szót sem szól; neje mitsem tud azokról, mik férje lakkét eltöltik. Ez onnét eredhet, mert a nő férje honlétében is el van különítve. Az amerikai neje s gyermekei látása nem képes elvonni a tettleges világtól; ritkán adja azoknak szeretete s gyöngédsége jeleit, annál kevésbbé, mert azon családot, melynél a férj hazatértekor nejét s gyermekeit megöleli, kicsufolják s gunynévvél: „esőkolódzó család“ illetik. A férj nejét nem élte párjának, hanem kereskedőtársának tekintti, ki a férje által kereskedésben nyert pénzt annak javára részenként ismét kiadja. Az amerikai nők ülő s elvonult életmódjából s az éghajlati viszonyokból magyarázható meg pyhsikai (testi) gyön-

geségük. Ritkán vagy soha sem mennek el a háztól, könnyű eledelokkal élnek s többnyire sok gyermekük van, ennél fogva nem csoda, ha időnap előtt megvénülnek s fiatal korukban halnak el. Ily ellentétet képez a két nem élete Amerikában; a férfiaké változékony, mozgékony, kalandos; a nőké szomorú s egyhangú. Egyhangulag foly ez mindaddig, míg a férj ne jének tudtára nem adja, hogy megbukott a kereskedésben. Azután félbeszakad, de csak azért, hogy másutt újra kezdődjék. Ennél fogva minden amerikai család két, lényegesen különböző világot foglal magában; az egyik egészen anyagi, a másik egészen erkölcsi természetű. Bármily szoros legyen is azon viszony, mely a két házastársat összekapcsolja: mindenkor észrevehető azon korlát, mely a testet a lélektől, az anyagot az értelemről különválasztja.

* *(Néhány ét-lészet eredete.)* Némely szél-tiben használt tárgyakról azt hinné az ember, hogy a világ teremtése óta divatban vannak, hogy használják az emberek, mióta izletesebbek találják a manná-t a makknál. Így vagyunk az ét-szerekkel is, miket asztalnál használunk, s pedig családunk. A rómaiaknál fekvő ettek; ők vitték át e szokást Galliába. Nagy Károly alatt vánkosokra ültek s kis polcokról vagy asztalkákról szedték magukhoz enni valójokat. E polcok legtöbbször drága faragványú s metszetű arany részekből állottak. Csak három századdal később lehetett látni lábas fényűző asztalokat, melyek padokkal valának körül ellátva. A kanál természetesen, csak azóta divatozik, mióta a leves divatba jött. Valamely forró folyadék kiszédésére csupán a kanál volt alkalmas, míg a húst, halat, más egyszerűbbel is ki lehet szedni. A villa is, bármily különösnek tessenek, csak a 17-ik század találmánya. A görögök a legnagyobb fényűzés idejében még kézzel ettek; Plutarch szabályokat is állít fel, mint lehet legillemesebben kezelni az ujjakat az evésnél. A rómaiak — hasonlóan a görögökhöz — csak villa s kanál nélkül mozdították elő az evés kényelmét. Főszerepet azonban még mindig az ujjak játszottak. Ha tehát a rómaiak és görögök — e két legügyesebb, legműveltebb nép — is így hátra maradtak, igen természetes, hogy a barbárnak nevezet népcsoportok nem igen törték magukat, hogy e kis bajon segítsenek. Nyugodt lelkiismerettel ültek asztalhoz s nyuláltak a behozott ételekbe, előbb az e célra behozott tálakban gondosan megmosván kezeiket. A villákat csak az aranyművesség fejlődése idején látjuk megjeleni az asztalokon s ekkor sem mint az evéshez okvetlenül megkívántató eszközöket, hanem csupán

mint fényűzési cikket. Így Gaveston Péterről, II. Eduárd angol király kegyencéről, beszélnek 1300-ból, hogy 3 villával ette a körtét. Tehát eleintén ép ott alkalmazták, hol éppen nélkülözhetők lettek volna: a körte és sajt-evésnél. A hal- és hús-evésnél csak három század múlva jöttek divatba. Üvegpocharak s palackok egész a 15-dik századig nem divatoztak. Velence mutatta be ezeket, mint saját találmányait és gyártmányait. A gazdagok szokrényeinek, vagy a királyok asztalain látható volt ugyan egy-egy arany vagy ezüstbe foglalt pohár; de közönséges ón vagy fa serlegek használtattak. Az üvegsótartók, cukorszelenecék még jó darabig ismeretlenek valának. A 16. században azt sem tudták, miként nevezék. A só-tartót, mint a legnagyobb fényűzési cikket tették a nagyok asztalaikra. Benvenuto Cellini festész sokat emlegeti a gyönyörű só-tartót, melyet I-só Ferenc számára készített. Rendesen kivájt kenyér hajt használtak só-tartásra még az előkelők is.

— *K. F. — (Az asszonyok Afrikában.)* Áfrikának egy részében sem bánnak az asszonyokkal oly megvetőleg s vadkeményen mint az éjszaki partokon. Itt a szülék eladják magzataikat a legtöbbet ígérőnek, s a vevők úgy tekintik őket, mint legalacsonyabb rabszolgákat. Azok, kiket gazdagok vesznek meg, a gyanunak csak árnyékánál is halálos veszélynek vannak kitéve. Folyvást félelem közt élnek még akkor is, ha viseletük naptisztasága. Azokat, kik csokélyek birtokú emberekéi, s különösen, kik falukon laknak, tulajdonkép teherhordó állatoknak nevezhetni; mert ezek a legdurvább munkára kárhóztatvák; nekik kell a butorokat s házieszközöket tovább vinni, ha az úr lakását változtatja. Oly esetben ez lovára ül a nélkül, hogy magával más terhet vinne — fegyverén kívül; pogyásszal megterhelt asszonyát maga előtt hajtja; mert ha csak egy lépéssel is hátrább marad lovánál: lándzsával ösztözi a tovább menésre. Ha a nőt semmi foglalatosság sem hívja ki, akkor sátorban vagy kamrában marad bezárva s itt él a folyvást uralkodó szennyben s tisztátalanságban. Egészségtelen táp s rossz bánásmód okozza, hogy ez áldozatok hamar elhervadnak s a virágzó ifjuságtól a vénségig csak pillanatnyi időköz van. Az ifju kor bájoló kellemének nincs ideje magát kifejteni. Bányadt szemek, levert félénk tekintet, beesett arc, munkák nehéz terhétől görbült hátgerinc, szóval: egész külsejükben a legretentőbb nyomornak, esüggedésnek, élet-unalomnak jelei mutatkoznak. Valóban jutalom rájuk nézve a korai halál.

tudniillik külön vegyműteremmel és iparművészeti múzeummal, akkor legalább is 3000 □ öl telékre van szükség. Így ugyan, hogy ezen városi telkeken álló kincstári épületek elváltatásának kérdése még nincs eldöntve; de ezen az által hiszik, hogy a kincstár a tudomány iránti tekintetből is hasznosabb lesz a bekegyezésre.

(A Magyarországi Pesti és Pesteni.) Erre nézve legjobban megérte az, hogyan kell-e a nemzeti színház számára felajánlott kettő telek az első dunaparton, melyet ápril. 2-ikán adtak el árverés útján. Árverettek a következők: a Brill és fia cég, Schoppa, emezségi kaszinó, Vácsy Sándor a Lloyd társulat részéről, a Thonet testvérek és Wahrmann Mór. A kettő telek 869 négyszög öl; Brill és fia 325 főt ígért egy ölt, a kaszinó nevében gr. Szapary Antal ötvérez 350 fira, a Lloyd-társulat 395-re és a Thonet-testvérek 450 fira. És a telek 403,200 frirt és utóbbi cégé lett, mely háromrészesletben 10 év alatt fizették le. Ez összegből 600 öl ára a nemzeti színházé. Az említett telkekre a bécsi Thonet cég pompás palotát fog építeni, mely egy millió frankba kerülend.

(A képviselőház elnökétől.) Dónis Sámuel és Som-sich Pált emlegetik.

(Esküdtársak Erdélyben.) Az igazságügyminiszter azon felhatalmazás alapján, melyet az országgyűlés mindkét háasától 1867. március 11-én nyert, véget fog legközelebb vetni azon állapoton, melyben a sajtó-ügyek és idő szerint az osztrák törvények értelmében a Királyhágon-tul vannak, és a sajtó útján elküldhető vétegek eltételeére az esküdtárszki intézményt úgy, mint az Magyarországon fennáll, Erdélybe is behozza. E célra sajtóhatalmát a magyar-vasárhelyi királyi tábla fog kijelölni, és a sajtóvétegek tekintetében kizárólagos illetőséggel felruházni. Az életbeléptetés könyvtáras és gyorstípus érdekében az erdélyi kir. biztos megjelöli utasítást nyert az esküdték lejtromának mielőbbi elkészítése. Ezen előmunkálatok befejezése után remélhetőleg Erdélyben is életbe fog lépni az esküdtárszki intézmény, mely újabb köteleket képezend Erdély és Magyarországon között.

(A nemzeti múzeum) ismét nyitva áll a látogatóknak. Hétfőn a régiségár, kedden a képtár, csütörtökön a természetjár, szombatou a képtár és vasárnap felváltva hol egyik, hol másik osztály lesznek nyitva, hétköznapon d. a 9-től 1-ig, és vasárnap 10—1-ig. A könyvtár naponként nyitva van 8—2 óráig.

(A Pesti Nemzeti Múzeum) idei nagygyűlése máj. 29. és 30-ik napján lesz.

(Dalla Újra) minden itka kiutazással szép sikerrel három évig tanulta berlini híres orientálistaktól a keleti nyelveket, haza érkezett, s új ismereteket gazdagodva, szándékozik itthon folytatni irodalmi működését.

(Szentábrányi) Gr. Esterházy és egy társ közelib a nemet számára mentek mulatni A „kamatás helyet” ádák, s a közönség figyelemmel hallgatott — volna, ha a két ur földszinti pályahelyében hangosan nem kezd beszélgetni, kacsagmi, sőt fityergéni. A közönség megbotránkozás és

piszszogése nem zavarta őket, s mikor egy biztos jött a páholyba, hogy őket csendesebb viselőkre intse, azt keresztien szavakkal visszautasították; de végre mégis eltávoztak nagy sajjal a színházból, s egyikök még a folyosón egy gázlámpán gyújtotta meg szivarját a tilalom dacára. A kapitány-
ság keresetet indított ellenök a csendzaváró viselőért és a hatóság személyek megsértésért és Esterházyt 200 fira költék.

(A tiszai pesti lovasségek) május 9-én, 11-én és 13-ikán lesznek.

(Chongródmagyarország) Károly Benjamin a napokban benyújtotta lemondását.

(Az Esterházy-képtár megvételhez) Temesmegye ritbergi választó kerületéből több választó 802 frinti összeggel járult, s azt a közoktatási miniszternek küldték el. A választók kifejezik reményüket, hogy a folyvást függőben levő művészeti kincsek itthon maradnak, és kéri b. Eötvös miniszter urat, miképp oda hasson, hogy ha másként nem, tehát aláírások útján igyekezzen a képtárt a nemzet számára megtartani.

(Honnan ered a csütörtök neve?) Erre nézve Maklári Pap Lajos a „Hon”ban ezeket írja: A hivatalon nyelvészek a „Csütörtök” eredetét nyomozván, megállnak a szláv Csetricetek (čtvrty—negyedik) azon s örömmel kiáltnak: heureka! itt a csütörtök napnév eredete. Szabad legyen nekem e név eredete felől megjegyzésemet közölni. Csevertre, vagy többes számban Csevertrek, nagy ünnepe vala hajdan Ásiában, és Indiában maig is fennmaradt. Hogy mily kegyelt ünnepe vala, kitűnik abból, hogy valakik ezen ünnepet megtartották, azoknak tökéletes bűnbocsánat ígértetett. Lehet e tárgyról A. Roger Bel. Cer. of the Bramin idézete után olvasni Bronyhtonál a Religióról való historiai Lexiconban, III. darab 362 lap. Mint „Zerdu”-ból a szerda, épen úgy származhatott is a „Csevertrek” szóból csütörtök, és származott is, erre nekem nyugodni meggyőződésben van. Maklári Pap Lajos ref. felkása.

(Katonaság garádálkódása.) Biharmegye Ugra helységében egész hadjárat volt a lakosság ellen. Az ott szolgáló katonaság rendese az ünnepe másodnapján, mert viteskedésből. Előbb bejártak minden korcsát, de mivel nem találtak ellenséget, s molnárt háza elé mentek, hol a szobában vendégtársaság volt. Azok észre vévén a kötelekedést szándékoztak beszállni az ajtót. A vites urak azonban előbb az ablaknak, aztán az ajtóknak esettek, kivont kardokkal betörték a szobába és összevagdaltak mindenkit. E hősiesség után az utóan járóknak estek, s egy Balint János nevű bérest is össeszabdaltak.

(Földrengés.) Sommeringen és környéken márt. hó 25-én esti 6 órákor erős földalatti dörgés kíséretében jelentékeny földrengés volt tapasztalható. A rázkódítás az alpok felé haladva, növekedni látzott.

(Magyar főuratok) mint a ságrábi lap említi, az újabb törvények alapján, Bonyák-országban nagyobb területű birtokokat szándékoznak, közvetítők útján bevásárolni.

Előfizetési felhívás a

„HAZÁNK S KÜLFÖLD”

értékes színes műlapokkal megjelenő legelőcsöbbs képes hetilap új folyamára.

Hála a nagy magyar olvasó községnek szíves részvételének, lapunk már annyira elterjedt szerte a hazában, hogy nehézen van hely, hol azt ne ismernék. E ránk nézve örömdetes körülmény fölment mindez attól, hogy minden évnegyedben új és új programot adjunk, s így egyszerűen csak azt jelentjük, hogy

1869. évi előfizetőknek, (habár csak negyedéves részletekben küldik is be előfizetési társaságunk) csupán csak 50 krnyi bélyeg- és csomaglási díjnak beiktatása után, ismét egy pompás, tárgyilagossággal és színdíjokkal is sokkal érdekesebb színes nyomású nagy műlapot kapnak, melynek tiszte.

„Guyon honvédtábornok a n.-szombati csatában.”

Előfizetési feltételek:

Egy évre 6 ft. | Negyedévre januártól—áprilisig . . . 1 forint 50 kr
Felévre januártól—júliusig 8 ft. | május 15-én 1868-ki múmelléklet csomagolása külön 30 „

Székely Viktor,
felelős szerkesztő.

Kiadó és tulajdonos: az „Athenaeum” társulat.
(Pest, barátok tere 7. szám.)

!! Legelőcsöbbs politikai képes hetilap !!

Előfizetési felhívás a

„HETI POSTA”

önmű baloldali politikai és képes heti lapra.

(Ára évnegyedre csak egy forint.)

Lapunk szabadelvű, baloldali politikai irányítású ismerik olvasóink, s mert törekvéseinkről mindig az igazság szótól való szökvegtelennek tartjuk azokat minden évnegyed elején bőven fejtegetni.

Hogy minden rovatainkban ép oly gondosan szerkesztett, mint változatos olvasmányokat is igyekszünk nyújtani, arról tanuskoznak eddigi évfolyamaink.

Minden tehát régibb olvasóinknak előfizetésük mielőbbi megújítására kérnök, hogy a lap további külföldben felrakására ne legyenek, egyszersámindehiségetteljesen reméljük, hogy a „Heti Posta” számunk új előfizetőkkel is fognak szerezni, mit annál inkább kérünk, mert előfizetési ívünket egyedül csak egy olvasóinknak küldjük meg.

As előfizetések könnyítésekül a „Heti Postára” most már minden postahivatalnál is előszállású egynegyedpostai útlevánnyal, mely úton csak 10 kr. jár az előfizetési pénz elszállítási-ért, akármily messziről tartoznak is az. (As ily postai útlevánnyal hogy mit kell tenni s mit azokra rámutatni? s t. postahivatarnak szivesen szolgálunk).

A „Heti Posta” előfizetési feltételei:

Egy évre 4 ft. | Felévre ápril 1-től szept. végeig . . . 2 ft.

Három évnegyedre 1869. végeig . . 3 ft. | Negyed évre ápril 1-től június végeig 1 ft.

Székely Viktor,
felelős szerkesztő.

Kiadó és tulajdonos: az „ATHENAEUM” társ.
(Pest, barátok tere 7. szám.)